

HRVATSKI PLANINAR

Viestnik „Hrvatskoga planinarskoga društva“ u Zagrebu.

„Hrvatski Planinar.“

U glavnoj skupštini planinarskoga društva, koja je obdržavana 23. travnja t. g., iznio je sveučilišni profesor dr. Marković u ime odbora više rezolucija, koje sve smjeraju na veći procvat društvenog prosvjetnog rada, a u spomen jubileja prevedroga našega vladara i kralja Franje Josipa I.

Za tu uzvišenu spomen najznatnija je ona rezolucija, koja na temelju §. 1. društvenih pravila preporuča, da se izdaje društveno glasilo. U sjednici od 4. svibnja t. g. odlučio je upravni odbor, da se od 1. lipnja ima izdavati mjesečnik »Hrvatski Planinar«, koji će pobudjivati mar za hrvatsko planinarstvo i njegove svrhe.

I evo »Hrvatskoga Planinara«, koji u čednom ruhu pozdravlja hrvatski narod i bratsku pruža ruku »Planinskom Vestniku«, glasilu pobratimskoga »Slovenskega planinskega društva« koji izlazi već četvrtu godinu u bijeloj Ljubljani.

Prema svrsi društva (§. 1. druž. pravila) donášati će »Hrvatski Planinar« opise naših gora i planina; opisivati lazne na visoke bregove i vrhove, a naročito izticati vidike i po tome upozorivati na krasotu naše drage domovine.

»Hrvatski Planinar« će upoznavati svoje čitaoce sa svime, što je u gorama znamenita, on će opisivati vrela obična, vrela na prestanke, pak potoke, potočiče, rieke i jezera. »Hrvatski Planinar« će upozorivati na znamenite kukove, litice, grebene, oštrice, na ponikve, provalije, propasti, bezdna, jezerine, drage, dražke, luke i plane. »Hrvatski planinar« se neće zaustaviti na površini gore i planine, već će zirnuti i u njezinu utrobu, opisujući špilje sa sigom, špilje-ledenice i snježnice.

Iz ustiju našega gorštaka prikupljati će »Hrvatski Planinar« nazive prirodopisne, hydro- i orografske; on će pomoću svojih suradnika izpravljati krive nazive na gorama i planinama i tako prikupljati zdravu i jedru hranu domaćemu geografu.

»Hrvatski Planinar« izticat će i meteorologijske prilike naših gora i planina, koliko mu to bude moguće, on će pomoću društvenih podružnica posvetiti osobitu pažnju tjelesnomu ustroju hrvatskoga gorštaka.

»Hrvatski Planinar« svratiti će svoju pozornost i flori, fauni te gei naših gora i planina, a kako su klimatički, geologijski i hidrografijski odnosi domovine raznolični, ima po našim gorama i planinama osobitih i čudnovatih prirodnina, ima puno toga, čega radi dolaze k nama prirodnjaci iz dalekih zemalja.

»Hrvatski Planinar« će donošati životopise domaćih i stranih čuvenih planinara, kao i po planinarstvo zaslužnih muževa, da ti životopisi budu podticalom što boljemu razvitku i napredku hrvatskoga planinarstva.

»Hrvatski Planinar« će pratiti rad slavenskih planinskih društava, u prvome redu susjednih, te će živom rieči nastojati, da se što prije ustroje planinarska društva u Dalmaciji, Bosni, Hercegovini i Istriji.

»Hrvatski Planinar« će pribirati planinarsku gradju iz raznih naših listova u jednu cjelinu, on će upoznavati čitaoce starim putopisnim knjigama, koje se tiču domovine, on će nastojati, da svojim radom obogaćuje duh uzvišenim idejama, da razvija u njemu pravi idealizam i da uzgaja spram drage i preliepe nam domovine u srcima žarki patriotizam.

I tako nam ide u sviet prvi broj »Hrvatskoga Planinara« uz zlatnu onu:

»O mucu grozdovi vise«,

ali i uz drugu:

Uztrajnost vodi k cilju

— Sloga do pobjede.

U Zagrebu, 1. lipnja 1898.

Za upravni odbor »Hrvatskoga planinarskoga društva«.

Predsjednik:

Miroslav grof Kulmer.

Tajnik:

Dragutin Lihl.

O znatnosti i zadaći planinarstva.

Gore, mile gore!
Ej hrvatske gore!
Gdje slobodi staroj
I sad vile dvore,

I. K. S.

Godine 1874. dodje u našu domovinu glasoviti planinar, dr. I. Frischaut, profesor matematike na sveučilištu u Gracu. Iz Ogulina krene preko Plaškoga na Plitvice, obadje Golu Plješevicu (1649 m.), zadivi se Velebitu, uzpne se na Visočicu (1619 m.) i Sv. Brdo (1738 m.), pa zakrene u Dalmaciju. Došao je u našu domovinu upravo one godine, kad se je u Zagrebu ustrajalo planinarsko društvo. Živa, obodravajuća rieč čuvenoga toga planinara upravo je potakla nekoje rodoljube, da što prije takovo društvo stupi u život. Sastali se 15. listopada spomenute godine, a mjeseca travnja 1875. već bi sazvana i prva glavna skupština.

U § 1. društvenih pravila iztaknuše svrhu društva, iztakoše ju! sa malo rieči, koje označuju puno rada, uztrajnog rada, da upoznamo krasnu onu zemlju, u kojoj ugledasmo svjetlo božje.

Liepa naša domovina veoma je prikladna za planinarstvo, ona je planinarsko čudovište, koje je ovamo privuklo mnogoga stranca, da gleda ono, što još nije vidio, da se čudi onomu, čega nema u svojoj domovini.

Bio planinar koje mu drago krvi i jezika, on je klicao od čuda i radosti, kad je zagledao kršno naše primorje sa azurnom Adrijom ili obašao mrki naš Gorski kotar, tu hrvatsku Švicu.

Silne šume na planinama Gorskoga kotara bijahu u staro doba neprohodne i tek da si je čovjek sjekirom prokresao stazu, da zirne u prirodne tajne, da spozna prirodu. Kad su počeli izvažati drva, sagradiše i kolnike, a ovi bijahu dovoljni, da se planinar ili prirodnjak popeo na bilo koji vrh, da se razblažuje krasnim vidikom i svoj nam put opiše. Spominjemo Franju Ž. Wulfena, koji je god. 1805. umro u Cjelovcu, a uzpeo se na naš Veliki Snježnik kod Lazca. Glasoviti planinar i prirodnjak Baltazar Ha cquet, rođen 1739. u Le Conquetu, u Bretagni, prošao je na svom konjicu svu Hrvatsku, te ju opisao u knjizi IV. svoga djela «Oryctographia Carniolica» (1789.) i posvetio britanskomu kralju Gjuri III. Preznatno je po nas i drugo mu djelo, u kojem nam opisuje svoj put preko Like, Krbave i Hrvatskoga primorja u Gorski kotar.*

Pa u istinu taj je divni kraj domovine stvoren za planinarstvo, te nema godine, da njime nebi obilazili i domaći i strani planinari. Iztičemo naročito našega zemljaka profesora Adolfa Stošića u Trstu, koji je u putopisu »Il Carso Liburnico« njime upoznao talijanski sviet i mnogu planinarsku dušu navrnio u njegove krajeve, a u putopisu »Il Velebit« svratio oči i na ovu osobitu planinu. I pravo je, jer je u Gorskom kotaru priroda veličanstvena, romantika divlja, mjestimice niema i strašna. Tu nam je Veliki Risnjak (1528 m.) sa vanrednim vidikom na Gorensko, Istru i Primorje, tu Veliki Snježnik (1506 m.), Medvrh (1427 m.), Guslice (1344 m.), Veliki Drgomalj (1153 m.), Burni Bitoraj (1385 m.), Velika Viševica (1428 m.), gdje je vidik prof. dr. Frischaufa zanio do kraja; tu su i drugi mnogi bregovi šume zelenice ili crnogorice, sa kojih planinar uživa rajске krajeve do Bosanskih i Dubrovačkih planina.

Nu ima u Gorskom kotaru i rieka, slapova, voda-ponornica, špilja sa ledom i sniegcim, podzemnih jezera, dolomitnih stiena, ali i ubavih dolina, dalekih polja, planinskih pašnjaka, u jednu rieč svega, što planinarstvo čini zanimivim, svega, što planinaru daje naslade i užitka. Bilo je i krunjenih glava, koje su zanimali planinski naši krajevi, a čuven bijaše kao planinar saksonski kralj Friderik August, koji se uspeo na Klek, bio u Krbavi na Plješevici, zaputio se u Dalmaciju, uzpeo na kameno Biokovo, obašao junačku Crnogoru i Istriju. Put taj

* Physikalisch-polit. Reise aus d. Dinarischen durch d. Julischen, Carnischen und Rhätischen in d. Norischen Alpen im Jahre 1781.—1783. (Lipsko 1785.)

opisao je pratilac kraljev, dr. Biasoleto, jezikom talijanskim.* A što da rećemo o planinarskim prilikama u našem kršnom Primorju, pak u Lici i Krbavil!

Godine 1874. prima grad Bakar medju drevne svoje zidine visoka gosta: dolazi mu u pohode književnik prejasni nadvojvoda Ljudevit Salvator, koji je tu boravio puna dva mjeseca. Kao uztrajan i požrtvovan planinar obašao je cielu krševitu i kamenu okolicu oko Bakra. Nije mu smetalo žarko sunce, nije omara, ono oštro kamenje, one razklimane litice, oštrice i kostrilje, i svoja je studija iznio u skupocjenom djelu »Der Golf von Buccari — Portoré,« posvetiv ga Njezinom Veličanstvu, kraljici Jelisavi.

Planinar krči put u nepoznate krajeve; on sa štapom-penjačem u ruci i sa torbom o ramenu obilazi pješice kraj za krajem; dolazi u zabit, navrne se u svaki zakutak, zadje u utrobu zemaljsku, uzpinje se na najvišu liticu, obći sa narodom, proučava običaje, način života, bilježi, piše, riše i obogaćuje tako svojim perom i olovkom i književnost, a što je glavno, svraća pozornost na sve zanimivosti kraja, koji je obašao. Planinar navraća tamo obćinstvo, upozoruje, koje valja probiti staze i puteve, iztiče prikladna mjesta za kolibe i vidikovce, kupke i gostionice, te zračna lječilišta, i diže tako promet, vabi domaće i strance, koji onda na daleko pronasaju glasove o domovini.

Kako li skromna i čedna bijaše dražestna Opatija, pa tko ju je razglasio cielom Evropom, tko je učinio glasovitim lječilištem, tko je privukao onamo tolike visoke i odlične gostove? Pero, vriedno pero planinara Henrika Noë-a, koji napisa čedno djelce »Abbazia, eine Idylle an der Adria«. Prezaslužni ovaj planinar i putopisac nije time samo pokoristio Opatiji, već je dignuo blagostanje ciele iztočne istarske obale, koja se prometnula u milovidan perivoj. Taj procvat nije ostao pod Velom Učkom, već ga preko Adrije prenese i na našu obalu, a planinari, opisujući Primorje, svratili su na nj pozornost našega i stranoga svieta. Postale su kupke na Sušaku, u Bakru, u Kraljevici, u Crikvenici, u Selcu i Novomu.

Planinar je pionir blagostanja i prometa, on je pravi patriota, pa zato i treba, da ga inteligencija voljko podpomaže, da se i u nas jednom planinarstvo razbuja i procvate, i da zahvati sve zemlje, u kojima se hrvatski sbori i govori.

Planinarstvo je alpinske zemlje učinilo bogatima, ono je svojima zadatcima ujediniilo sve Niemce, ma i bili politički razstavljeni; ono je sagradilo divotne ceste i željeznice u Francezkoj i Švicarskoj, od škotskih stepa i pustara stvorilo rajске krajeve; ono je napučilo ledene i zdene doline daleke Norveške, Šao upoznalo i upoznaje sviet sa svietom.

Od g. 1878., kad je prof. Klaić napisao »Prirodni zemljopis Hrvatske«, pa do danas, pribrali su hrvatski planinari mnogo gradje geografske i još će je pribirati, naročito iz naše ravne i plemenite Slavonije, Banovine, Like i Krbave. Gdje se sastaje planinar sa geografom, bratske si pružaju desnice; gdje susreće

* Viaggio di S. M. Federico Augusto per l' Istria, Dalmazia e Montenegro. Trieste 1841. Str. 264 i 3 bojadisane slike.

geologa, botaničara i zoologa, bogatu mu daje gradju i tako pripomaže točnijemu poznavanju flore, faune i gee. Kadkada i samo jedan okamenjeni pužić, što ga je planinar metnuo u svoju torbu i donio geologu, stvori senzaciju, zove ovoga u prirodu a ovaj pak, napisav razpravu, zove strane učenjake, da svojim očima gledaju, što je planinar odkrio, a stručnjak opisao.

Hrvatski će planinari od sada osobitu pozornost svoju svratiti i Velebitu, ovoj veličanstvenoj planini. Da je Bog našu domovinu ukrasio samo Velebitom, imalo bi planinarsko društvo pune ruke posla i preko pò vieka. Na stotine je tu bregova i vrhova, na stotine draga i duliba, kukova i litica. koje valja obaći i opisati.

Koliko može da planinar privriedi kojemu kraju, liepo nam za Liku i Krjavu svjedoči Franjo grof Waldstein i vjerni mu suputnik Pavao Kitaibel. Ova dva učena muža dodjoše u Hrvatsku g. 1802. Obašli su Liku i Krjavu, naročito Velebit i Plješevicu, na kojima su se uzpeli na mnogi vrh, i tako dadoše stranomu svietu priliku, da upozna te zanimive i raznolične krajeve.*

Kako planinarsko društvo u Zagrebu po svoj domovini ustraja podružnice, to su i Velebitu na osvitku bolji dani.

Hrvatskomu planinarstvu nisu samo otvorena vrata u krajevima, koje do sada spomenusmo, već je tu i Velika te Mala Kapela, Zrinjska i Petrova gora, Kalnička gora i Bilo, Ivanščica sa Kostelskom, Topličkom i Maceljskom gorom, Samoborska gora i Gorjanci (Sv. Gera), pa ubava Zagrebačka gora, kojoj planinarsko društvo u Zagrebu, kao i gradsko poglavarstvo, od svog postanka svrača svu pažnju svoju. A Moslavina, Papuk, Krndija, Dilj-gora i Fruška gora u Slavoniji?! Pune ruke posla za podružnice uz rodoljubivu dakako pripomoć svakoga, koji je ugledao svjetlo božje bilo u kojem od ovih čarnih krajeva.

A planinarstvo i zdravlje, naslada i zabava?! Kad je priroda skinula teško svoje zimsko breme, rado zalazimo u nju, da se okriepimo, da je uživamo i uživajući oporavljamo se i zamladjujemo samo na običnoj šetnji ili izletu. Kada te obuzme tuga ili bol, kada te zaokupe brige ili druge teške misli, kada te je umorio duševni rād: otresi se gradske vreve, tišme i prašine, podji u prirodu i u njezin se pusti naručaj, da ti srce jači, da ti dušu lieči i izlieči.

Svježa tiela, bodra duha, vraćaš se kući i laglje podnašaš brige ili tegobe života svoga. Kad je tako za obična izleta, kako je tek kad si se uputio u koju goru ili planinu, da se uzpneš bilo na koji brieg!

Ako si i došao prvi put u takav kraj, oko ga izviedljivo izpituje, zaustavljajući se čas ovdje, čas ondje. Sad si bio u polju, gdje te grijalo sunce, kad za malo zamineš u duboku šumu, skidaš šešir, kriliš ruke, širiš grudi, da što više dahneš od onog dobrog, milog i svježega gorskog zraka. Uzlaziš, odmaraš se, uživaš, dok se vineš i na tjemenicu briega, da s nje pun uzhita pozdraviš milu svoju domovinu. Oko ti se zakriesi, srce silnije zakuca, a ti stojiš, pa paseš i pariš oči po zemlji, koju je Bog obdario svim miljem i obiljem.

* Descriptiones et Icones Plantarum Rariorum Hungariae. Beč 1805. Djelo, koje je izašlo u tri omašne knjige, posvećeno je caru i kralju Franji II.

Koje li pak slasti, kojega li čuvstva, kad na briegu čekaš rodjaj sunca božjega, a kojeg li veličja, kada se ono na večer s tobom opršta i tone bilo u more, bilo za drugu goru i planinu, bojadišući božanskim rumenilom cielu prirodu! Večer nastaje, divna večer i svečana tišina, koja obuzima svu dušu tvoju. Skidaš šešir, sklapaš ruke, a usta ti šapću: Liepa naša domovino... dočim ti iz duboke doli planinski zrak donša sveti i uzvišeni glas: Ave Maria!

To bijaše jedan dan, ali dan, koji vriedi mnogo dana života, a ti sretan i blažen, okitiv se čedima božice Flore, dovikuješ na razstanku: »S Bogom, mila hrvatska planino, do skora vidjenja!«

D. Hirc.

Planinarstvo i geografija.

Napisao dr. Hinko pl. Hranilović.

Geografija je prirodopis naše zemlje. Neizmjerne obilje pojave, koji nam u svojoj uzajamnoj svezi predočuju život naše zemlje, geografija prikuplja pomoću srodnih znanosti geologije, zoologije, botanike, meteorologije pa fizike u jednu sliku, koja nam prikazuje lik naše zemlje, pa one sile, koje taj lik svaki dan mijenjaju i preobrazuju. — Stvarajući ovu sliku, geografu je dužnost, da nauke svoje crpa iz ove velike knjige, koju mu je priroda veličanstvenim slogom sama napisala.

Geografija se danas ne uči iz karte i knjige; to su nam samo pomagala, važna istina, jer nam predočuju ono, što su drugi gledali, i čuvaju nam od jedne generacije do druge stečeno znanje, da svaki ne mora sve sam na svoje oči gledati. Ali tko se ograničuje na ova pomagala, taj ostaje cijeli svoj vijek šegrt, koji koraca tuđim tragom i o tuđem znanju živi. Samostalan će radnik na polju geografije biti samo onaj, koji se je u samoj prirodi upoznao njezinim najglavnijim pojavima i na licu mjesta pokušao, da odgoneta tajinstvene znakove, kojima je priroda na obličju zemlje zabilježila svoje djelovanje.

Ne će na odmet biti, ako na kratko razjasnim, što je današnja geografija. Odraslija naša suvremena generacija iznijela je iz škole neku tamnu sliku, pa se s užasom sjeća onih muka, koje su joj zadavali brojevi ovaca, konja, goveda itd. u opisu pojedinih zemalja.

Bubanje izpraznih i nerazumljenih gomila i brojeva, nepregledni niz bezbrojnih alpskih vrhova, suhoparno nabranje rijeka, to bijaše prije par decenija geografija u našim školama. Mržnja učenika proti ogavnom predmetu u životu se kasnije pretvori kod odrasla u indolenciju prema naukama i stečevinama geografije, tako da je ta znanost pa i sve što je s njome u savezu bilo — a amo ubrajam i planinarstvo — bila do nedavna toliko zanemarena, da su sve znanosti u nas svojim razvitkom geografiju pretekle.

Od par godina okrenula je stvar na bolje. — Veleban razvitak geografije u svim kulturnim zemljama, gdje se je njena važnost po sve grane na-

rodnog života sve više počela pripoznavati, ne osta ni na škole bez jakog utjecaja. — Riječ glasovitog njemačkog pedagoga Herbarta, da je geografija važan naučni predmet, koji sve ostale u organsku cjelinu spaja i za razvitak duševne snage upravo središte cijele obuke čini, nadje i u našim školama zaslužen priznanje.

Pa kako se je znanost geografije razvijala, tako je i uporedo u školama postala važan odgojni faktor, koji mladenački duh ne ubija svojom suhoparnosti, već ga nudi živahnom i šarenom slikom cijele prirode, koja učenika najvećim zanimanjem nadahnjuje.

Geografija je znanost, koja nam zemlju predočuje kao živi stvor; ona nas ne uči više samo imena na karti tražiti, već pred nas iznaša sve ljepote i prirode zemaljskog lica. — Ona nas vodi iz oklopljenih ledom krajeva oko stožera u vinorodne krajeve naše domovine; preko dalekih mora pod žarko sunce Afrike, u veličanstvene prašume Amerike i kroz gole pustinje Azije. — Geografija nam ne podaje više gola imena, već nam pokazuje sve različite krajeve svijeta te nam tumači, zašto pokriva ledeni plašt nebodirne glavice Alpa; ona nam razjašnjuje, zašto u jednom kraju stoljetne šume svojim mrakom zasjenjuju nebrojenu divljač, a zašto u drugomu pješčano more prikriva jalovo tlo.

Geografija nam razlaže postanak jezera i rijeka te nam tumači, koje li sile svojim djelovanjem podržavaju u jednom kraju silne velerijeke, dok u drugom putnik od žedje stradava. — Tako nalazimo i u naukama geografije odgovor na pitanja o životu naroda: zašto u jednoj zemlji rijetko pučanstvo pod šatorima svoj vijek sprovadja, dok si u drugima diže sjajne palače i milijunaške gradove.

Sliku naše zemlje, različito djelovanje prirode u raznim krajevima pa život cijelog čovječanstva u tijesnom savezu sa prirodom tla, na kojem živi — to nam predočuje geografija.

Srijed je spomenuto, da geografiju mnoge znanosti potpomažu, da može svojoj opsežnoj i važnoj zadaći zadovoljiti, i da je geograf kao i svaki prirodoslovac obvezan, da gradivo svoje nauke u samoj prirodi potraži. U tom ga u velike potpomaže i planinarstvo.

Poznavanje gora i visina danas je veoma važna grana geografije.

Kako je u gorama površina tla uslijed različitog naboranja na malenom prostoru veoma velika, to su i veoma raznovrsni pojavi poredani jedan tik drugog. Doline, brežuljci, brda, stijene, propasti, jezera, slapovi, tekućice i ledenici — to sve možemo u gori jednim pogledom obuhvatiti. Toga radi nalazi geograf u planinarstvu obilje gradiva za svoja istraživanja; slab će biti onaj u svojoj struci, koji nije na svoje oči gledao vebni pojav ledenikâ, divnu žar alpskih visova, koja čarobnim svojim svjetlom ledene glavice zaroni u more šarenih boja; koji se nije naužio onog ponosnog osjećaja, što no grudni širi, kad sa visokog vrška duboko pod sobom gleda ljudska prebivališta.

Vlebnost planinskog svijeta za rana je počela znanost zanimati. Pučko maštanje naselilo je aždaje i nemani u mraku gorskih hridi, a u potresnom djelovanju vulkana gledalo je trzanje utamničenih divova.

Nu znanost je već rano nastojala, da rastumači pojave prirode, koji se u gorama veličanstveno prikazuju.

Planinarstvo siže u prvom svom zametku do grčke kulture, koja nas je nadarila i prvim temeljem geografije.

Već pet vjekova prije Isusa započe istraživanje gora te je Ksant u gorskim okaminama pravom nazrijevao dokaze, da su gore nekoč bile morem pokrivene, a najveći geograf starog vijeka, grk Strabo iz Amasije, već je znao, da je voda ono silno dlijeto, koje gorama podaje onoliku raznoličnost njihove vanjštine.

Grčkog filozofa Empedokla tako zanimahu vulkanski pojavi, da ih je mnogo godina proučavao, a napokon, da riješi zagonetku njihovu, skočio je u ždrijelo Etne, kako predaje priča.

Ni Rimljani, ni srednji vijek ne umješe grčko znanje dalje razvijati. Srednji je vijek koncentrirao sav duševni rad oko vjere i spasa duše. Grčka znanost bijaše zaboravljena te se je tako tek novi vijek počeo opet zanimati za osobite pojave gorskog svijeta. Ovo je zanimanje tek našim vijekom našlo u znanosti izdašnije potpore, te je glasoviti njemački geograf C. Ritter pravo spomenuo, da se gore tek počinju otkrivati.

Ritterom počinje moderna geografija te je orijaškim koracima dostigla bolje njegovane znanosti, koje ju bijahu prestige koli množinom darovitih radnika, toli i nutarnjim svojim razvojem pa obiljem gradiva. U Engleskoj, Švedskoj, Francuskoj, Njemačkoj prihvatio se je cijeli niz najodličnijih učenjaka prirodnih struka već u drugoj polovini 18. vijeka zanemarene geografije te otpočese gradivo tamo sakupljati, gdje su ga pravom i tražili: u prirodi. Djelovanjem onih ljudi svrne se i pozornost šire publike na gore, te se znanstvenim putovanjima naskoro pridruže i takova, koja su prema osnovi današnjeg »planinarstva« tražila zdravlje i estetski užitak u gorskom svijetu.

U Engleskoj prednjačiše Hutton i Playfair, u Francuskoj Fournier, u Njemačkoj Humboldt, Werner, Goethe i Buch, u Rusiji Gmelin i Pallas, u Švedskoj Linnée, a naše gore otkrivaše Francez Hacquet.* U klasičnoj zemlji planinarstva, u Švicarskoj, započeo je Francez Saussure već u svojoj 18. godini obretenje Alpa, spajajući na svojim opsežnim putovanjima planinarstvo sa geografijom, koja je odatle silne koristi crpila. — God. 1787. ponio je Saussure prvi barometar i toplomjer na vrh Montblanca, a zatim je još i Matterhorn i Monte Rosa izmjerio. — Svojim zapažanjima o toplini jezera, o porastu topline, o visinskim pojasima flore i o ustroju gora dokazao je Saussure, koliku korist znanost iz »planinarstva« crpsti može. — Njegov je poticaj tako moćno djelovao, da se je sav naobraženi svijet najvećim interesom počeo baviti »planinarstvom«. Pjesnik Gesner, kog njemačkim Theokritom prozvaše, pa cijela škola pjesnika uze si za zadaću, da proslavi prirodne ljepote i estetski užitak u vebnim planinama.

Goethe je opetovano prošao Švicarskom te u velike slavio njene ljepote. Tako bijaše nastao pokret, koji je dojakošnje nazore o gorama stubokom pro-

* V. moj životopis ovog velezaslužnog muža u Narodnim Novinama br. 135. 136. 1897.

mijenio. Još nedavno su uvaženi pisci isticali, kako su Alpe samo žalosna ledena i kamena pustoš; sada su jatomice hrlili u gore, jedni da proučavaju topografiju gotovo nepoznatih krajeva, drugi da se naužiju svježeg zraka i da im se oko pase na ljepotama, koje natrag par godina nitko nije ni primjećivao. — Naskoro posta malena Evropa pretijesnom za poduzetne planinare i znatiželjne učenjake. Humboldt i Bonpland krenu u Ameriku, da pretraže gorostasne Ande, koje su za polovinu više od Alpa.

To bijaše početak još sada postojećeg saveza između »planinarstva« i geografije, koji je po obje stranke rodio obilnim i plemenitim plodovima. Planinarstvo u savezu sa geografijom uzdiglo se iznad nivoa običnog sporta te ga je njegova estetska i znanstvena vrijednost sačuvala od udesa, koji zapada mnoge prolazne mode: rode se, cvatu i za kratko jedva se tko živ njih sjeća. Geografija pako pomno je u pohranu primila i za rješavanje najviših znanstvenih zadaća spremila obilno gradivo, kojim ju je »planinarstvo« snabdjevalo.

Ovom su se zajednicom obje stranke obogatile a »planinarstvo« u prvom redu ukorjenilo se je tako jakim žilama, da mu je trajan život osiguran. Planinarstvo postalo je u savezu sa geografijom važan i ugledan faktor u modernom životu. Ono je svojim djelovanjem preobrazilo lice cijelih zemalja a sižuci i preko granica Evrope izdašno je potpomagalo proširivanje našega geografskog znanja. Neumorni planinari istražuju istom revnosti vrhove ledene sjeverne Amerike kao i gorostasne gore žarke Afrike.

Planinarstvo povelu je prije nekoliko godina dr. Meyera na najviši vrh ekvatorijalne Afrike (Kilimandžaro 6000 m.), te nam je njegov smioni pothvat donio obilje po prirodnu geografiju velevažnih zapažanja.

Pokazalo se je naime, da prirodni zakoni jednako vladaju pod žarkim suncem ekvatorijalne Afrike kao i u gorama ledene Skandinavije, pa umjerene Tirolske. Raslinstvo, toplina, vjetrovi pa ledenici pokazali su i tu, da jednako ovisu o položaju tla iznad mora u Africi, kao i u Evropi.

Još jednu točku imadem spomenuti, gdje se geografija sastaje sa planinarstvom, a ta je u geografskoj obuci. Ne samo znanost nego takodjer i njena pedagoška uporaba rado se oslanja o planinarstvo te se njime služi kao važnim odgojnim faktorom.

Kada se je geografija u školama bila otrešla okova puste topografije i prevelikog statističkog balasta te je, upoznavši svoju glavnu zadaću, latila se posla, da gojenčetu prikaže živu sliku naše zemlje, a ne samo imena, gdje su u atlasu pripisana, pokazala se je potreba, da se u geografskoj obuci postupa onako, kao što su ostale prirodne discipline već i činile t. j. da se zornim promatranjem učeniku otvori oko za shvaćanje geografskih pojava te da se iz vlastitog njegovog iskustva izvedu zakoni geografske nauke. Ovaj put, koji je u mladjem naraštaju probudio ljubav i oduševljenje za geografiju, jer na mjesto pustog bubanja stupila je zorna obuka, probudjujući u djaku živahni interes za predmete, koje je sada počeo tek razumijevati i shvaćati, doveo je i našu školu u dodir sa planinarstvom.

Danas se priredjuju učenicima ne samo kratkotrajni izleti u bližnju okolicu, nego se upriličuju pače i putovanja u odaljenije krajeve, koja po mjesec dana traju. Takove učeničke ekskurzije provadjaju u nas u praksi potpisani a i profesor Franić, te su obojica u literarnim radnjama pokazali, koliku korist geografska obuka crpa iz tih izleta.

Geografija, bila u kojem mu drago ruhu, nalazi u planinarstvu izdašne potpore za polučenje svojih ciljeva, planinarstvo pako dobiva od geografije temelj, kojim se uzdiže iznad vidika mode i običnog sporta te postaje uslužnim pomagačem znanosti i odgoja.

Komu je god u nas stalo do napredovanja opće naše naobrazbe, a napose geografske znanosti, poslužit će i napretku našega naroda, ako potpomogne planinarstvo.

Pozdrav Triglavu sa zagrebačkoga Sljemena.

dne 1. svibnja 1898.

I.

Uztrajmo, druzi, na Sljemena vrhu,
Još sat i dva još, suncu do zahoda,
Da pobro naš, kog još ne srete zgoda
Zriet Triglav otuda, uzrie želji svrhu.

Oko mu zahman sunca za visoka
Tražaše, kralj da slovinskih brjegova
Sine mu amo i kaže zbilju snovâ:
Jedinstvo doma i jaza preo duboka.

Al' što dan sparni u maglen čaj sakriva,
To sunce, prije no sadje da odpočiva
Ostaviv zviezdam svod, nam morda ukaže,

Za stalnu vjeru nam, kiem Savin sije
Razasjan suncem pâs, a i gdje ga krije
Tma, s bratskiem krajji kraje bratske slaže.

II.

Kroz oblak tmast, prie no će zapast, sunce
Sjaj rujni proli, i kaže u grimizu
I Triglav-kralja i uza nj dugu u nizu
Do Mangart-diva velebne vrhunce;

A iza kralja i dvorjanâ mu divâ
Ko morska se pučina pruži, od zrakâ
Sunčanih sazdana! . . . Oj, još prie mraka
San željkovan nam svanuo java živa!

Sunašce blago, što nam ti ukaza,
Prie no nas suton u krilo si zavi,
U dušah sja nam sjajem bez zalaza;

Al' djeci našoj još se blaže objavi:
Što nam bje ruj večernji, zora jasna
I vedar dan nek bude njim do kasna!

Franjo Marković.

Planinarstvo i botanika.

Napisao prof. dr. Antun Heinz.

Nazad nekoliko godina, kad se je radilo oko toga, da se u bijelome našem Zagrebu osnuje uz sveučilište botanički vrt kao odlično pomagalo kod obuke, kao javno obrazovalište za svakoga, koji ima živa mara za prirodu i prirodne nauke, napose za botaniku, koju s pravom nazvaše »scientia amabilis«, a ne manje i za hortikulturu, imao sam prilike da razgledam lijep broj stranih botaničkih vrtova. Puno sam toga tada pribilježio, među ostalim i neke

činjenice, iz kojih će čitalac lako moći razabrati, kako baš planinarstvo može da u velike posluži samoj znanstvenoj botanici i njezinim ciljevima. Spomenut ću samo jednu stvarcu.

U bot. vrtu u Innsbrucku, a u još većoj mjeri u Monakovu, zape mi oko o prekrasno planinsko bilje, koje se razbujalo po onim od kamenja načinjenim humcima, a procvalo je cvjetovima najšarenijih boja i najrazličnijih oblika, da ga bijaše milina gledati. — Vidio sam rijetkih stvari, bilina, kojima je koljevka stajala na jedva pristupnim hridinama i liticama najviših planinskih gorostasa, na međi vječnoga snijega i leda, koji pokriva glavice naših Alpa, Pireneja i Kavkaza, Kordilera i Himalaje, itd., a evo ih sada zdravih i bujnih, uz sestrice svoje iz pitomih krajeva prigorskih ubavih ravnica, tisuće metara ispod prvotnih svojih postojbina. Znajući, kako je mučna stvar prikupiti ovaku bogatu kolekciju planinskoga bilja, i kako se hoće, želimo li ga uzgajati u našim vrtovima, tačnog poznavanja onih prirodnih prilika, kojima to bilje u planinama od pamtivijeka bijaše priviknulo, zapitao sam ljude, kojima su ta planinska djeca božice Flore na brizi, kako ju sakupišu i kako ju njeguju, da im tako krasno uspijevaju i napreduju. Evo što mi med ostalim odgovoriše: »Velik dio bilja što ga vidite, ponajljepše i ponajrjeđe vrste, pribraše nam prijatelji prirode, naši planinari, na turističkim svojim izletima u naše i tuđe planine, a značajno je, da je jedan od njih bankir, drugi praktični liječnik, treći upravni činovnik, četvrti trgovac, peti industrijalac, šesti student prava itd. Da nemamo tih naših planinara, koji nalaze užitak u sabiranju planinskoga bilja i u kulturi njegovoj, koja obseže već mnogu vrstu ili odliku, koji nam pored toga tačno prikazuju prirodne prilike, u kojima njihove miljenice žive u onim nebotičnim visinama planinskim, mi se ne bismo mogli ponositi, da imamo (to vrijedi za monakovski bot. vrt) valjda najpodpuniju zbirku alpskog bilja u Evropi, a njima imamo i puno da zahvalimo, što znamo, kako nam valja postupati, da udržimo i u ravnici našu planinsku djecu zdravu i čilu!!« Turisti dakle, ljudi najrazličnijeg zvanja i zanimanja, a većinom nestručnjaci, nebotanici, toliko su unapredili poznavanje planinskoga bilja i njegova života, toliko su privrijedili na polju florističkome i bilinsko-biologijskome! Upozoriše me, kako zasluga planinara ne stoji samo u tome, što sabiru i prinašaju planinskoga bilja, nego i u tome, što na turama svojim prikupljaju i druge po nauku važne podatke. Oni savjesno bilježe staništa svojih miljenica, vertikalno rasprostranjenje njihovo, položaj i sastav tla, na kome žive, klimatičke prilike, doba cvatnje, eventualne takmace i druge neprijatelje, pomagala, kojima se brane od njih u borbi za opstanak, koja sveudilj bjesni i u najvišim planinama, gdje većina ljudi misli da vlada grobni mir. Jednom riječju, planinari mogu pribirati, a doista i pribiru, skupocjenu građu za različne grane znanstvene botanike, koja u njima s pravom vidi pregaoc i sutrudnike svoje. Pa dok planinari evo ovako služe idealnim ciljevima znanosti, koja izučava prirodu, ne uživaju li istodočno užitaka, kojima je malo ravnih? Što ima ljepšega nego je boravak u prirodi, boravak u planinama? Ne raduje li ti se duša, kad gledaš oko sebe onaj šareni sag planinskoga cvijeća, i ljepši i nježniji nego ga je podobna savesti najvještija ruka ljudska

od svile i zlata? Segni za tim cvijećem, savij kitu od njega, pa ju ponesi ljubavnicima svojoj! Kako će ju milovati i dragati! Ta svojom si ju rukom ubrao na strmim klisurama vapna i granita, na rasklimanim hridinama dolomita, na ruševinama ledeničkih morena, na rubu vječnog snijega i leda, u mrkim gudurama i ubavim alpinskim dolovima. Ponesi sa sobom tu kitu; a misliš li, da si dobro upamtio prilike, u kojima to cvijeće u planini žive, i da bi mu kod kuće mogao pružiti ono, što mu pruža planinsko tlo, gdje si ga ubrao, ponesi i čitavih bilina sa sobom, pak ih kušaj njegovati u bašči svojoj. Ako ti kultura uspije, nijesi li obilno nagrađen za trud, koji si uložio u sabiranje toga planinskoga blaga? Svaki će ti dan pogled toga cvijeća dozvat u pamet one ure, što si ih u planinama sproveo, diveći se veličanstvu i krasoti njihovoj.

Braćo, planinari hrvatski! Ugledajte se u primjer starijih drugova svojih. Svaki je od vas i podoban i pozvan, da doprinese bar mrvicu na oltar znanosti. Kad pravite izlete, kad plazite po planinama, posvetite malo pažnje pojavima i živim i mrtvim objektima, koji vas putem susriću. Napose vas kao botaničar u prilog botaničke znanosti molim, da pripazite na našu floru. Ne čini ništa, ako je ne poznate. I kao nevježi zapet će ti oko sjegurno mnogo put o cvijetak ili biljku, koju ne vidiš na svakidašnjim šetnjama svojim. Uzmi jedan primjerak sa sobom, zabilježi nalazište i druge prilike, u kojima si ju našao. Tko zna, nijesi li bio sretne ruke, ubravši bilinu dosle nepoznatu, ili novu za našu floru, ili novu barem za floru onoga kraja, one planine, koju si obišao. A nauči si našoj poslužiti, dok si nam, n. pr., samo rekao novo stanište za ovu ili onu planinkinju. Mi ćemo zahvalno primati take prinose, a uvjereni smo, da će ime mnogoga kršnoga planinara biti zabilježeno u historiji botaničkih izučavanja hrvatske nam domovine.

Kako je flora naših planina bogata, a dobranim dijelom još mršavo ispitana, jer mala četica stručnjaka nije mogla da pribere do sad sveukupnu građu — evo lijepa prilika i dičnim planinarima širom domovine, da nam doprinesu, svaki iz svoga kraja, po koje zrno. Čvrsto se ufamo, da ćemo doskora, budu li nas podupirali i planinari i svi prijatelji prirode, prikupit moći potpunu građu, koju će prema današnjim zahtjevima znanosti stručnjačka ruka složiti u lijepu cjelinu koja će se zvati »Flora Croatica«. Quod deus bene vertat!

Društvene vesti.

Glavna skupština hrvatskoga planinarskoga društva obdržavana je 23. travnja u prostorijama »Grand Hotela«. Predsjedao je g. prof. Ivan Stožir, a prisustvovao dovoljan broj društvenih članova. Nakon ovjerovljenja zapisnika od posljednje skupštine, izviestio je tajnik g. D. Lihl o radu odborovu tečajem zadnje društvene godine, te je skupština primila izvješće s odobrenjem na znanje. Blagajnik g. I. Exner izviestio je o gospodarstvenom poslovanju društva.

Primitka imalo je for. 2382·69, izdatka for. 1128·43, ostatak iznaša for. 1254·26. Čista imovina 7706. — U ime revizionalnoga odbora izviestio je g. Josip Rušan, da su računi u redu pronadjeni, te je na predlog rev. odbora podijeljen blagajniku absolutorij.

Na predlog upr. odbora budu za tim promijenjene i upodpunjene neke ustanove društvenih pravila. Ponajglavnije promjene jesu: da ime društva glasi »planinarsko društvo«; da se prinos utemeljitelja povisi na 50 for., prinos redovitih članova na 3 for. (povišica od 1 for. služi kao predbrojnina za društveni list, što će ga izdavati odbor); nadalje da se ustroje društvene podružnice u svim važnijim mjestima Hrvatske i Slavonije, kako bi se sjedinjenim silama promicale turističke prilike u raznim krajevima domovine; napokon, da društvo stupi u što tjesniju svezu sa pograničnim društvima, osobito sa slovenskim plan. društvom. Tečajem veoma živahne razprave izneseni i prihvaćeni su predlozi glede izdašnjih društvenih pogodovnosti na Sljemenu i glede stroge kontrole, da se ove pogodovnosti na štetu članova ne izrabe od nečlanova.

Za tim je odbornik prof. dr. Marković iznio u ime odbora sljedeće rezolucije:

Gledajući na primjer mnogih korporacija i društava u Austro-Ugarskoj monarkiji, koja svetčanom prigodom ovogodišnjega jubileja Njegova Veličanstva osnivaju ili upodpunjuju mnoge kulturne podhвате, hrvatsko planinarsko društvo u svojoj ovogodišnjoj glavnoj skupštini od dne 23. travnja odlučuje za veći procvat svojega prosvjetnoga rada:

U okviru i smislu svojih pravila (§ 1.) izvesti nekoje podhвате. U tu svrhu stvara hrvatsko planinarsko društvo u ovogodišnjoj svojoj glavnoj skupštini ove rezolucije. Odbor društveni ima pospješno nastojati:

1. Da se naprave tako zvane »panorame«, najprije sa Sljemena, onda s drugih najljepših gorskih vidika naših, i s godan naputak putni te higijenski za hrv. planinare.
2. Da društvo u prilog svojih članova i svoga razvoja stupi u zamjeničnu svezu sa stranim pograničnim planinarskim društvima i da u svom području svojim članovom pribavlja pogodnosti.
3. Da pribavi društvu uz što pogodnije uvjete nužni društveni lokal.
4. Da izradi naputak, kako bi društvo uz njegovanje planinarstva radilo takodjer u prilog zdravstvenim, a najpače prirodnoznanstvenim svrhama, t. j. u prilog upoznavanju naše gorske Faune, Flore, i Geē, pak meteorologijskih, geografijskih i folklorskih prilika — potonjih n. pr. sabiranjem (goranskoga) pučkoga nazivlja prirodopisnoga ter hydro- i orografijskoga.
5. Da u tu svrhu, pošto se u buduće življi razvoj našega planinarstva može očekivati poglavito od gojitelja prirodoznanstva, izradi zamolbu na profesore zagrebačkog sveučilišta, osobito filosof. fakulteta, da bi osnovali zakladu u svrhu planinarsko-prirodnoznanstvenoga sudjelovanja sveučilišne mladeži, najpače od prirodoznanstvene struke; zatim da ovakove zamolbe izradi na srednjoškolske profesorske saborove po zemlji, da bi slične zaklade osnovali u prilog svojih odraslijih učenika.
6. Da u tu svrhu zamoli profesorske i učiteljske saborove, da bi po svojih stručnjacih što življe privodili zreliju učeću se mladež zanimanju za pla-

ninarstvo i za njegove rečene prosvjetne zadatke, a za to bi planinarsko društvo takovoj mladeži osobite planinarske pogodnosti podavalo ili nastojalo, da ih izhodi. 7. Da, pošto gojenje rečenih prirodopisnih zadaća može s vremenom potaknuti i ekonomskih koristi planinskim krajevom (većom upotrebom okolišne Faune, Flore i Gee), zamoljava i izhodi pogodnosti i podpore društvu od imovnih občina ili od kr. zem. vlade. 8. Da, u prilog trajnom pobudjivanju mara za planinarstvo i njegove svrhe, izradi osnovu i priredi gradju za izdavanje društvenog lista te mu navlastito iz kruga hrvatskih profesora i učitelja prirodnih nauka pribavi što više stalnih suradnika. 9. Da, pošto se po primjeru slovenskih planinskih krajeva daje dobro sdružiti stan zvonarov uz crkvu ili crkvicu — čiji zvonik služi za pogledalište — na vrhu gore sa planinarskom sobicom, izhodi u mjerodavnih oblasti i u gorskih posjednika dozvolu ili pripomoć, da bi se ili prinapravila k takovu jur postojećemu stanu sobica planinarska ili da bi se sagradila crkvica zavjetna s kakvom za kraj znatnom uspomenom ter uz nju kućica za zvonara (lugara) i za planinarsku sobicu.

Odbor se poziva, da sljedeću glavnu skupštinu izvesti o uspjehu svoga nastojanja o rečenih devet točaka.

U razpravi o rezolucijama izneseni su razni predlozi o promicanju planinarstva, a skupština prihvatila je uz rezolucije i sljedeće predloge: prof. dra. Mohorovičića glede sabiranja meteoroloških podataka u društv. podružnicama i glede podupiranja observatorijâ; predlog g. J. Pasarića glede uredjenja puteva i izgledišta na Sv. Geri i na Risnjaku, glede sveze sa primorskim planinskim društvom na Sušaku i zajedničkog promicanja turističkih interesa u Gorskom kotaru; predlog g. Hergule glede redovitog priredjivanja ekskurzija itd. Konačno izabran je novi upravni i nadzorni odbor, i to: a) upravni odbor: predsjednik: Miroslav grof Kulmer; podpredsjednici Milan Lenuci i Ivan Stožir; odbornici: Ivan Exner, Fran Folnegović, dr. Dragutin Gorjanović, dr. Antun Heinz, Dragutin Hirc, dr. Hinko Hranilović, Božidar Kukuljević, Dragutin Lihl, dr. Franjo Marković, Josip Pasarić; dr. Milan Šenoa, Josip Radković; nadzorni odbor: Rikard Flögl, Antun Hergula, Josip Rusan.

Pošto je time izcrpljen dnevni red, zaključio predsjednik skupštinu.

Iz sjednice hrvatskoga planinarskoga društva od 4. svibnja t. g. Promijenjena pravila podnieti će se kr. zemalj. vladi na odobrenje. Stupa se u zajednicu sa planinarskim društvima u Ljubljani, na Sušaku i u Osieku. Profesor dr. Lobmayer zamolit će se, da izradi zdravstveni napatk za planinare, lječničko društvo u Zagrebu napatk glede rada društvenoga u zdravstvene svrhe, a tako i hrvatsko naravoslovno društvo glede napatka u prirodoznanstvenu svrhu. Kr. zemalj. vlada zamolit će se, da odredi sgodno, kako da nam se sačuvaju stari gradovi i gradine od propasti.

Čim budu pravila odobrena, ustrajat će društvo podružnice po Hrvatskoj i Slavoniji, da tako što više promakne društvene svrhe. Prof. dr. Marković predlaže nacрте podnesaka, kojima će društvo zamoljavati u raznih oblasti i korporacija podporu ili zagovor u prilog društvu. Predlog prof. dra. Mohoro-

vičića glede osnivanja meteorologijskih postaja odgadja se na tako dugo, dok se ustroje podružnice. Društvo će se obratiti na upravu dobara knjeginje Thurn i Taxis s molbom, da do Risnjaka dade ukloniti neke putne zaprjeke, a na najvišu točku smjestiti željezne kuke.

Odbor zaključuje, da se od mjeseca lipnja ima izdavati mjesečnik »Hrvatski Planinar«, da se prvi broj štampa u 1000 primjeraka, te bira za odgovornog urednika odbornika D. Hirca.

Tajnikom bude izabran D. Lihl, blagajnikom I. Exner, ekonomom I. Ratković.

Izlet na Sv. Geru. Prema zaključku odborske sjednice od 5. svibnja poduzet će planinarsko društvo 12. t. mj. izlet na Sv. Geru u Žumberku, najviši brieg u sjevernoj Hrvatskoj (1181 m.), gdje će se sastati sa pobratimskim planinarskim društvom iz Ljubljane, koje je tu zamisao u svom dopisu od 14. svibnja zanosna srca i objeruče prihvatilo.

Isto društvo priobćuje, da će ukloniti ono drveće, koje sa Sv. Gere spriečava vidik na slovenske planine i da će učiniti sve, da taj izlet bude što zanimljiviji. Kako su u Žumberku krajevi prekrasni, ali žalibože slabo ili nikako poznati, kako je vidik sa Sv. Gere dalek, raznoličan i osobito poučan na Triglav i druge slovenske divove: stalne je nade, da će članovi planinarskoga društva radostna srca pohititi, da se razblažuju u ubavoj prirodi Žumberka, Uskočkih gora, i da upoznaju žumberački milokrvni narod.

Potanje ubavjesti i upute o tom izletu priobćit će se u zagreb. dnevnicima.

Primorsko planinarsko društvo na Sušaku priobćuje svojim dopisom od 11. svibnja, da se veseljem odaziva pozivu planin. društva u Zagrebu, da stupi s njime u što tjesniji saobraćaj u svrhu promicanja planinarstva, pak da će ga izvješćivati o svojim zabavama, podhvatima itd. Ujedno obećaje, da će poziv na predplatu za »Hrvatski Planinar« razposlati svojim članovima i listu namaknuti što više predplatnika.

Izvješće o prošlogodišnjem radu toga pobratimskoga društva donieti ćemo u budućem broju.

Naše podružnice. Čim odobri kr. zem. vlada nova pravila, ustrajat će hrvatsko planinarsko društvo u Zagrebu po svim sgodnim mjestima kraljevine Hrvatske i Slavonije, naročito pak gdje se nalaze srednje i više pučke škole, »društvene podružnice.«

Upravni odbor planinarskoga društva moli već sada onu p. n. gg., koja primiše list, da se živom rieči zauzmu oko ustrojenja podružnice u svome mjestu i da joj pribave (kad budu pravila odobrena), što više članova. Posebna molba i potanji naputak dostavit će se naknadno, dočim ćemo naputak za sabiranje planinarske gradje, što ga je napisao prof. dr. Milan Šenoa, donieti u budućem broju.

Podružnica moći će se konstituirati, čim 10 članova podpiše članovni arak.

Književna ocjena.

Od Save do Adrije. Putopisne crtice iz Bosne i Hercegovine. Napisao Julije Kempf.

Putopise i putopisne knjige voli naša mladež u velike, pogotovo pak onda, ako su pisani lakim, zanimljivim perom, a k tomu još ilustrovani, ako su vjerni i tačni i ako ih je pisao pisac, kojemu je priroda dobrom znanicom. Takova je knjiga Julija Kempfa, koju je prije kratka vremena izdao naš revni pedagog. knjiž. sbor, ukrasiv je sa mnogo vjernih slika koje povećavaju cieniu knjizi.

G. Kempf poznat je kao pedagogijski pisac, ali nam je naročito mило, što je i putopisac i to putopisac, koji piše jednako zanimljivo za odrasle kao i za mladež, kojoj je već podao mnogo plodova svoga pera.

Sretna bijaše zamisao pisca, da se je uputio u Bosnu-Hercegovinu, da upozna mladež s ljepotama i prilikama ovih zemalja.

Na prvome mjestu daje pisac oris Bosne-Hercegovine, pa te onda vodi u Bosanski Brod. Drventu-Doboj, Maglaj-Žepče-Vranduk, u Zenicu, i preko Lašve u Travnik. Opisujući

Travnik, putuje preko Karaule u Jajce, vodi te gradom, čarobnom dolinom Vrbasa do slapova Plive, do milovidne okolice Jezera, pa onda u Sarajevo, koje opisuje veoma živo, kad zastranči do slapa Skakavca, pak do sarajevske biser-ljepote, Ilidže. Uz zanosno opisivanje čini ti se, da si i sam na izvoru Bosne, da slušaš kako joj voda ključa, kad ti dalje putujući prema Konjicu zaokupi svu dušu prirodnim svojim ljepotama Ivan-planina. Željeznicom putuješ do Mostara, u središte junačke i kršne Hercegovine, razblažujući se na izvoru Bune, pa se voziš uz Neretvu do Metkovića i zaploviš sinjim morem, preugodno se sjećajući daleka puta, ali puta, koji ti duše nije umorio, jer se tu reda slika uz sliku, kraj za krajem, koji dušu obuzima, dok si knjigu i pročitao i zadovoljno je položio na svoj stol. Oprema je knjige ukusna, ilustracije su brojne i birane, i mi je svakomu, tko mladeži želi podati krepke i snažne hrane, preporučamo najtoplije. Ciena je broširanoj knjizi (str. 122.) 50 nvč., a u sjajnom uzevu 70 nvč., i veoma je zgodna kao nagradna knjiga.

Raznice.

Riedak i osobit cviet iz Zagrebačke gore. Godine 1846. dodje u Zagreb dr. Hugo Klinggräff, i sada živući njemački botaničar, gdje je boravio godinu i po marljivo sabirući biline iz okolice zagrebačke. Prikupio je toliko gradje, da je g. 1861. u Linnéi napisao radnju »Die in der Umgebung von Agram in Croatien vorkommenden Pflanzen«. Među velikim brojem bilina navodi i vrstu prekrasna božura *Paeonia corallina* (Korallen-Bauerrose, Puthännchen, Pfingstrose.) Tu je bilinu Klinggräff ubrao i pohranio u svom herbaru, što se sada čuva u botaničkom zavodu kr. sveučilišta.

Akoprem su pisci Florae Croatiae ovaj božur uvrstili u hrvatsku cvjetanu., to je Vukotinovič o njezinoj postojbini ipak dvojio, kako to svjedoči opazka u Klinggräfovju herbaru, pa manjka u njegovoj, u Schlosserovoj i drugim bilinskim sbirkama sveučilišta. I tako se osobitoj ovoj krasnici kroz 50 godina zameo svaki trag do 9. svibnja t. g., kad ju nadje presv. gosp. Miroslav grof Kulmer sa glasbenikom Nikolom Fallerom u Zagrebačkoj gori, u šumskom kraju Veternici, ponese je u svoj dvor u Šestinama, a N. Faller u Zagreb svomu prijatelju prof. dru. Langhofferu. Ovaj pobiti 12. pr. mj. u goru i donese u botanički zavod nekoliko krasnih eksemplara, da se tu prepariraju i u sbirku spremu.

Najviši brieg domovine. Velebit je naša najveličanstvenija planina, duga 165 klm, a široka 14 klm. Na njoj su najviši bregovi i vrhovi do-

movine, najviše ceste i prohodi, najviša vrela i potoci, sela i selišta. Prije nekoliko godina učilo se u školama, da je na Velebitu najviši brieg sv. Brdo (1738 m.), kojega je poslije zamienio Vaganski vrh (1756 m.), nu prvenstvo ide Velikoga Malovana, koji se uzdiže 1760 m. visoko, a hita nebu pod oblake između Vaganskoga vrha i Malog Malovana (1738 m.) Pod V. Malovanom ima i Babje jezero. Na te divove otvara se najpoučljiviji vidik u Lici od sela Medka, u okolini kojega izvire rieka Lika.

Najveća špilja (pećina) nije u nas, kako se to sve do sada mislilo, Samograd kod Perušića, koja je duga 760 m., a leži u velebitskom vrhu Grabovači, već je to Pčelina. Izvanredna ova pećina leži u vrhu Vranjači, u kosi Pavlovačkoj, kod mjesta Vrebca u Lici. Stručnjaci joj cienne duljinu na 3000 (!) metara. Ima u njoj više dvorana, kamenica, podzemno jezero i divotnih prilika od sige ili kako vele Ličani od »mramora«, koji se »mramori« od vode. Najdivotnija je prilika zastor od bielo-žute sige, koji će biti 10—12 m. dug i pun je nabora, koji su i na metar dugi. Iza ovoga zastora pružio se drugi. Glasoviti zastor u Postojnskoj špilji drže njegovom najljepšom satvorinom, a dug je 2 m., nu zastor u Pčelini nadmašuje ga širinom i brojem svojih nabora i Bog zna, ima li što takova gdje na svijetu. Pčelina je dobila svoje ime odtuda, što nad »vratima« (ulazom) gnjezde divlje pčele (Chalicodoma muraria), a gnjezde u njoj i golubovi-dupljaši.